

MONICA PARTRIDGE, Nottingham

POJAVE STULLIJEVA RJEČNIKA U VELIKOJ BRITANIJU

Obvezana sam dr. Miju Brleku za svoj interes za Joakima Stullija - ili, da budem preciznija - za ideju istraživanja pitanja: da li je Stullijev rad poznat u Engleskoj. Kao rezultat na pitanje koje mi je dr.Brlek postavio o postojanju nekog Stullijeva djela u engleskim bibliotekama, mogla sam mu pisati da Britanska biblioteka posjeduje Lexicon i Rječosložje. To je bilo sve što sam mogla u to vrijeme kazati. Odonda sam pronašla neke činjenice, koje su dosta zanimljive.

Primjerci Lexicona i Rječosložja, koji se sada nalaze u Britanskoj biblioteci, bili su otkupljeni kao i niz ostalih knjiga (kako znamo iz spisa Britanske biblioteke) u Berlinu kod njemačkog knjižara Adolfa Ašera, 15. decembra 1845. i 17. aprila 1847. Ova je činjenica zanimljiva jer pokazuje da su te knjige bile otkupljene izravno, a ne slučajno.

Primjerci Stullijeva Lexicona i Rječosložja također su stigli u biblioteku Sveučilišta u Cambridgeu. Imamo određene informacije kako su te knjige prispjele u Cambridge. Na prvom svesku Lexicona nalaze se riječi "Burleigh House. Sydenham Hill. F. Chance. 4 Feb[ruary] 1892". Ispod tih riječi je dodano: "Bequeathed to the University of Cambridge by Frank Chance B.A., M.A. Formerly of Trinity College. 1897. (Ostavljene u nasljedstvo Sveučilištu u Cambridgeu od Franka Chancea B.A., M.A., koji je bio student koledža u Trinityju 1897)". Na omotu je napisano olovkom: "Quaritch prices: Latin - Ital/ian/ - Illyr/ian/ 10 shillings. Ital/ian/ - Illyr/ian/ - Latin (Rare) £3." Dakle, može se pretpostaviti da je bilo relativno la-

ko dobiti u Engleskoj u posljednjem desetljeću prošlog vijeka Stullijev Lexicon, dok je naprotiv, što se tiče Rječosložja, bilo već teško. To je razumljivo, jer je rječnik, u kojem je početna riječ latinska, privlačniji engleskim učenicima od rječnika gdje je početna riječ talijanska ili ilirska.

Frank Chance, koji je kupio te Stullijeve rječnike, rođio se godine 1825. U Cambridgeu je studirao kao glavni predmet hebrejski jezik, a poslije toga medicinu u Kraljevskom koledžu u Londonu. Služio je kao liječnik šest godina, a godine 1869. napustio je tu službu. Ipak je živio i dalje u Londonu, gdje je kupio veliku kuću - Burleigh House - u predgrađu Londona (Sydenham Hill). Od toga vremena zaneseno se bavi stranim jezicima, osobito hebrejskim. Postao je poznati stručnjak hebrejskog jezika i član nacionalnog komiteta za revidiranu verziju Starog zavjeta. Između ostalog uredio je tumačenje knjige Joba i drugih prijevoda. Umro je na francuskoj rivijeri, u Nizi, u sedamdeset trećoj godini života. Prema tome Stullijeve je rječnike kupio samo nekoliko godina prije smrti. Zašto ih je kupio? Očito je da je dosta mnogo putovao po Evropi. Je li kao savršen lingvist želio učiti ili barem čitati ilirski jezik? Da li se zanimao za Stullijev rječnik u vezi s teološkim studijama? Ne znamo.

Jasan je razlog za kupovanje primjeraka Lexicon i Rječosložja - koji se sada nalaze u trećoj engleskoj biblioteci - u takozvanoj London Library. London Library nije ih kupila izravno od knjižara, kako su se nabavili primjerci u Britanskoj biblioteci, niti ih je dobio kao poklon kao Sveučilišna biblioteka u Cambridgeu.

Londonska biblioteka je velika posudbena knjižnica, dobro poznata učenjacima sve do danas. Bila je osnovana u velikoj mjeri kao rezultat energičnog nastojanja Thomasa Carlylea, koji je bio nezadovoljan prilikama u Britanskom muzeju, gdje su se knjige mogle čitati samo u biblioteci i samo, dakle, u toku radnog vremena. Međutim, bilo je to jedino mjesto u Londonu gdje je on mogao nalaziti naučne knjige koje su mu bile potrebne. Prema tome počeo je agitaciju za osnivanje biblioteke koja bi

posuđivala naučne knjige za čitanje kod kuće. Takva biblioteka - London Library - bila je osnovana 1841. godine. Godine 1920. ta je biblioteka dobila Stullijeve rječnike - Lexicon i Rječosložje - u sklopu osobne biblioteke nekoga Thomasa Robinsona Alena, koju je London Library kupila. Alen se rodio 1800. godine kao sin protestantske nonkonformistične obitelji. Postao je velik sabirač knjiga, mnogo je putovao po Evropi, uvijek tražeći književna desiderata. Imao je knjižare između ostaloga u Beču, Berlinu i Amsterdamu, koji su mu pomogli da nađe potrebne knjige. U toku vremena Alen je došao do zaključka da bi mu bilo bolje koncentrirati se na jedno područje. Odlučio je da skupi teološku zbirku - zbirka koja bi služila posebnim potrebama nonkonformistične sekte protestantske crkve, tzv. metodisti (Methodists). Tako je sabrao oko trinaest tisuća knjiga, uključujući Stullijev Lexicon i Rječosložje. Ipak, većina tih knjiga (među njima po svoj prilici Stullijevi rječnici) ležala je upakovana u velikim košarama u skladištu londonskih dokova, jer metodistička crkva nije imala potrebnih financijskih mogućnosti i nije mogla naći prikladno mjesto gdje bi se čitaoci mogli poslužiti knjigama koje je dobila od Alena na poklon. Na kraju, Alenova biblioteka bila je otvorena u Londonu, ali nije dugo trajala. Godine 1920. sve su te knjige prodane. Londonska biblioteka kupila je Alenovu biblioteku, uključujući i Stullijeve rječnike, koji se i danas, kao i sve druge knjige ove velike knjižnice, nalaze na otvorenim policama. Sudeći po prašini koja ih je pokrila kad sam se ja pojavila, rekla bih da je rijetko tko želio od 1920. godine do danas usavršavati svoje znanje ilirskog jezika Stullijeva doba.

Jedini primjerak Stullijeva Vocabulario, koji sam dosada uspjela naći u Engleskoj, bio je kupljen zajedno s Lexiconom i Rječosložjem za Bibliothecu Lindesiana - jednu od najboljih privatnih biblioteka koje su ikada bile izgrađene u Velikoj Britaniji, čak i u Evropi. Kao obiteljska biblioteka zamišljena je tako da služi za intelektualne potrebe članova jedne velike i stare obitelji. Ta obitelj potječe s kraja šesnaestoga vijeka iz mjesta Balcarres u Škotskoj, gdje je biblioteka bila osnovana. Stoljećima je biblioteka prolazila kroz razne

stadije - ponekad je napredovala, ponekad je nazadovala povezana s generacijama te obitelji - dok je nije naslijedio Aleksander, dvadeset peti grof Crawford, poznat kao Lord Lindsay. Rođio se 1812. godine i počeo je skupljati knjige već u ranoj mladosti, kad mu je bilo deset godina, i nastavio je to cijeloga života. Sretna okolnost je bila ta da je živio u vrijeme nakon francuske revolucije i napoleonskih ratova, kada su se rijetke knjige mnogo lakše nabavljale. Još kao mlad čovjek Lord Lindsay je objasnio svojoj majci: "Ja ne nabavljam divotna izdanja, već one knjige kojima se mogu služiti i koje mogu konsultirati. Lijepo uvezane knjige i posebna izdanja korisna su na svoj način, ali ja želim izraditi biblioteku za čitanje. Naša je zasada odlična, ali ću je ja učiniti super odličnom!" I to je učinio. Kasnije je rekao jednom svom prijatelju: "Moje skupljanje ima praktičnu korist. Htio bih nabaviti najbolja izdanja najboljih knjiga iz svih područja literature - britanske i strane. Ja ne tražim prva izdanja i rijetke knjige... Ja želim da Bibliotheca Lindesiana bude kolekcija knjiga koje mogu čitati i konsultirati - ja i moji prijatelji - *Lindesii et amicorum.*" Kasnije je Lord Lindsay počeo skupljati stare rukopise i rijetka izdanja, ali nikada nije napustio svoju staru misao da skuplja samo po izboru i, kako je on rekao, "samo knjige odlične po sadržaju".

Takva je bila biblioteka u kojoj su se našli rječnici Joakima Stullija.

Ne iznenađuje da je Lord Lindsay sam postao poznat bibliograf - započeo je katalogiziranje svih tiskanih knjiga koje su se nalazile u Bibliotheci Lindesiani. Taj je zadatak dovršio njegov sin uz pomoć ne samo jednog bibliotekara već i šest pomoćnih bibliotekara. Katalog je bio objavljen 1910. godine. U četvrtom svesku zabilježena su Stullijeva djela: Lexicon, Rječosložje i Vocabulario. Iz korespondencije u arhivu obitelji Lindsay izlazi da je te knjige kupio londonski knjižar Quaritch u Njemačkoj. Dosada nisam uspjela naći gdje se sada nalaze te Stullijeve knjige. Nažalost, mnoge knjige koje je Lord Lindsay tako brižljivo i mudro skupljao, prodane su kra-

jem prošloga vijeka kad je obitelj došla u financijske teškoće. Moguće je da su se Stullijeva djela nalazila među knjigama koje nisu bile prodane. Sigurna sam da će se to moći prije ili kasnije provjeriti. Gdje god se one sada nalaze, sigurna sam da još nose žig Bibliotheca Lindesiana.

Uspjeh i veselje s kojim sam dosada tražila primjerke Stullijevih djela dovode me do zaključka da moraju postojati još i drugi primjerci, koji čekaju da ih se otkrije. Ipak, činjenica da se njegova djela nalaze u četiri tako važne zbirke, dopušta da zaključimo da su se rječnici Joakima Stullija (i ilirski jezik zastupljen u njima) smatrali makar na periferiji Evrope važnim knjigama.

U drugoj polovini prošlog stoljeća najbolji engleski prodavači knjiga stavljali su Stullija u red s Karadžićem i Daničićem. U Trübnerovu vodiču za studente i knjižare (A Guide for Students and Booksellers) za godinu 1882. nalazimo Stullijev Lexicon, registriran zajedno s rječnicima Daničića, Šuleka i Karadžića.